

Common Space: พื้นที่กลาง

IPP
12

Insider Peacebuilders Platform

พื้นที่กลางสร้างสันติภาพจากคนใน

กุมภาพันธ์
2557
ปัตตานี

หัวข้อ:	Common Space: พื้นที่กลาง
วิทยากร:	Dr.Norbert Ropers ที่ปรึกษาอาวุโส สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้
เวลา:	8-9 กุมภาพันธ์ 2557
สถานที่:	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Stage exercise: ทบทวนสถานการณ์สันติภาพเพื่อก้าวต่อไป

ก่อนอื่นจะเริ่มโดยการทบทวนสถานการณ์สันติภาพ วิธีคิด และการทำงานขับเคลื่อนของเครือข่ายที่ผ่านมาผ่านกิจกรรมที่เรียกว่า **Stage exercise** โดยจะขีดเส้นยาวที่แบ่งพื้นออกเป็นสองด้านหนึ่ง ด้านหนึ่งระบุ “การพูดคุยแทรก 1 ไม่ประสบความสำเร็จ” ส่วนอีกด้านหนึ่งซึ่งอยู่ตรงข้ามกัน ระบุ “การพูดคุยแทรก 1 ประสบความสำเร็จ” เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็นและอภิปรายกันว่า มีอะไรที่สำเร็จ มีอะไรที่ไม่สำเร็จ เป็นการทบทวนความพยายามที่ผ่านมา

Common Space (พื้นที่กลาง) เครื่องมือสะท้อนมุมมองเพื่อให้กระบวนการสันติภาพเดินหน้าต่อไป

เราในฐานะที่เป็นนักเคลื่อนไหวและเป็นผู้ต้องการสร้างสันติภาพจำเป็นต้องถามตัวเอง 2 ข้อ คือ

(1) เราจะสามารถช่วยทำให้กระบวนการพูดคุยที่เกิดขึ้นแล้วในแทรก 1 ดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างไร?

(2) เราจะทำให้ความพยายามสร้างสันติภาพขยายออกไปทั้งในระดับแทรก 2 และ 3 ในเชิงกว้างและลึกได้อย่างไร?

วิธีการหนึ่งที่จะใช้ในการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนและหาฉันทามติของสังคมไม่ว่าเป็นขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ระดับชาติ คือ “**Common Space**” เป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างฉันทามติที่นำฝ่ายที่ขัดแย้งและมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับความขัดแย้ง เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการเปลี่ยนแปลงขับเคลื่อนความขัดแย้งอย่างสันติ เป็นการร่วมกันทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งในการแก้ไขความขัดแย้ง เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องซับซ้อนมาก

เนปาลเป็นพื้นที่แรกที่เริ่มใช้เครื่องมือนี้ อดีตนักการเมืองร่วมกับนักกิจกรรมทางสังคมและภาคประชาสังคม 3 ฝ่ายช่วยกันริเริ่มขึ้น จนกลายเป็นวงพูดคุยสนทนาของกลุ่มคนที่สามารถสื่อสารถึงผู้มีอำนาจและทีมเจรจาของทั้งสองฝ่ายได้

ในการใช้เครื่องมือนี้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

(1) **ระบุตัวตนจากแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง** เพื่อให้มานั่งคุยกัน กล่าวคือ **ระบุคู่ขัดแย้ง** (Conflict Parties = ผู้ที่ขัดแย้งกันโดยตรง หรืออีกนัยหนึ่งคือ ผู้ที่มีส่วนหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดความขัดแย้ง) **และผู้มีส่วนได้เสีย** (Stakeholders = ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง) โดยในทางปฏิบัติ การระบุกลุ่มเหล่านี้มีความซับซ้อนอยู่ เพราะเราจะไม่เพียงแต่ระบุกลุ่มคนหรือฝ่ายกว้างๆเท่านั้น แต่เราจะต้องลงลึกถึงรายละเอียดชัดเจนว่านอกจากมีใครบ้างแล้ว แต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มที่ว่านั้นมีจุดยืนและความต้องการอย่างไรบ้างด้วย ทั้งนี้ เพื่อที่จะให้เราพอประเมินได้ว่า จะมีใครใน

แต่ละกลุ่มที่พอจะมานั่งทำงานด้วยกันได้บ้าง ซึ่งการระบุตัวคนที่จะเข้าร่วมในพื้นที่กลางนี้ ควรต้องให้มีความหลากหลายมากที่สุด เพื่อให้สามารถสะท้อนภาพของสังคมโดยรวมได้จริงๆ

อย่างที่กล่าวแต่ต้น การระบุคู่/ฝ่ายที่ขัดแย้งรวมทั้งผู้มีส่วนได้เสียเป็นเรื่องซับซ้อน กรณีเลบานอน กว่าจะหากันได้ และเป็นยอมรับก็ได้ใช้เวลาไปมากกว่า 1 ปี เพื่อดึงคนออกมาได้ 27 คน ให้ทำงานร่วมกันใน Common Space

ในการเลือกระบุตัวแสดงอาจจะมีมากเกินไปกว่าที่จะคุยกันได้ เราก็อาจจะตัดผู้ที่เกี่ยวข้องออกไปโดยการจัดลำดับความสำคัญของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาผู้มีส่วนได้เสียตัวจริงและมีบทบาท อำนาจสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลง เราอาจจะเอาตัวแทนที่เป็นคู่เจรจาหลักบนโต๊ะมานั่งไม่ได้ แต่สามารถเลือก

(1) ตัวแทนในองค์กร หรือสถาบันจากกลุ่มนั้นๆ ที่สามารถสะท้อนความคิด ความต้องการของเขาได้ ให้เข้ามาสู่กระบวนการนี้แทน หรือ

(2) คนที่มีแนวโน้มเลือกข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคู่ขัดแย้ง ซึ่งคนนั้นอาจจะไม่ใช่สมาชิกของฝ่ายนั้นเสียทีเดียว แต่แสดงความคิดของฝ่ายนั้นได้ในพื้นที่นี้ หรือ

(3) คนที่มีความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจความรู้สึก ทศนคติของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด (อาจจะเข้าอกเข้าใจฝ่ายนี้ แม้จะไม่ชอบเขาก็ตาม) สามารถเข้ามาเติมเต็มในกระบวนการได้

วิธีระบุตัวแสดงและผู้มีส่วนได้เสีย

- รวบรวมตัวแสดงที่เกี่ยวข้องทั้งหมด
- ระบุตัวแสดงต่างๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมกระบวนการนี้
- จัดลำดับตัวแสดงและผู้มีส่วนได้เสียที่มีบทบาทสำคัญที่สุด
- ระบุ/หาคนที่สามารถอธิบายจุดสนใจของตัวแสดง/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ได้ใน

รายละเอียด:

1. คนที่เป็นคู่ขัดแย้งอย่างเป็นทางการ
2. คนที่เลือกข้าง/เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
3. คนที่เห็นอกเห็นใจ/เข้าใจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ในแง่ของจำนวน อาจจะมีอยู่ที่ 20-30 คนก็ได้ในช่วงต้น กรณีของซีเรีย มีคนนำร้อยละกลุ่มที่อยากเข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่ Common Space เพื่อให้เป็นที่รู้จักและได้รู้จักกลุ่มต่างๆ คือมันเป็นกระบวนการที่ทำให้ตนเองได้ปรากฏตัวและมีตัวตนขึ้นมาเรื่อยๆ นี่เป็นเรื่องปกติที่พบเจอ

(2) **ระบุประเด็นความขัดแย้งที่สำคัญที่สุด**ในขณะนี้ว่าคืออะไร โดยอาจจะเป็นประเด็นข้อเรียกร้องหรือความต้องการของแต่ละฝ่าย ยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างในการแลกเปลี่ยนกันในพื้นที่นี้ งานอย่างหนึ่งที่คนเหล่านี้ต้องทำ คือ ต้องคุยแลกเปลี่ยนในประเด็นนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ทุกคนทราบความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายในเรื่องเดียวกันนั้น

(3) **ระบุจุดสนใจ/ความต้องการให้ชัดเจนที่สุด**เท่าที่จะเป็นไปได้ (โดยใช้เครื่องมือ “หัวหอม”)

(4) นำจุดสนใจ/ความต้องการเหล่านั้นมา**เปรียบเทียบให้เห็น** (ดังตาราง)

	ฝ่าย A	ฝ่าย B	ฝ่าย C	
ประเด็นที่ 1				
ประเด็นที่ 2				
ประเด็นที่ 3				

การเปรียบเทียบประเด็นความขัดแย้งจากแต่ละฝ่าย จะทำให้เราเห็นภาพกว้างว่าแต่ละฝ่ายมีประเด็นอะไรที่เห็นด้วย มีประเด็นอะไรที่ยังไม่ลงตัว และมีประเด็นอะไรที่คนสนใจร่วมกัน ท้ายที่สุดจะมีหลากหลายประเด็นที่เราต้องพิจารณาอีกจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น ประเทศเยเมน เพิ่งทำกระบวนการเช่นนี้ รายการประเด็นและผู้เกี่ยวข้องยาวมากจนไม่สามารถสรุปในกระดาษได้ ต้องทำเป็นหนังสือหนาประมาณ 80 หน้า

หลายคนอาจมีคำถามว่า เมื่อได้ข้อมูลออกมาแล้ว จะนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ต่ออย่างไร เพราะคนที่มีความเห็นแตกต่างกันข้อมูลย่อมออกมาไม่ตรงกัน และมีประเด็นหลากหลายมาก ข้อดีของการทำแบบนี้คือ จะทำให้เราเห็นรายละเอียดที่หลากหลายมากขึ้น และในความหลากหลายนั้นอาจจะมีทางเลือกร่วมกันที่เป็นทางออกที่แต่ละฝ่ายพอยอมรับร่วมกันได้

ข้อดีอีกประการที่ Common Space ให้มากกว่าการสร้างตาราง/ข้อมูลนี้ คือได้ **“บทสนทนา” เหตุผลเบื้องหลังระหว่างทางของการสรุปข้อมูลร่วมกัน เกิดการพูดคุยเสวนาที่ไม่รู้จักจบ** ในการสนทนาที่วุ่นๆ จะทำให้คนที่มีความต้องการแตกต่างกัน สามารถประนีประนอมความต้องการที่แตกต่างกันได้

เราจะเห็นพื้นฐานบางอย่าง จุดร่วมบางอย่างที่มีความเป็นไปได้ในการประนีประนอม โดยมีเทคนิควิธีการในการทำอยู่เหมือนกัน คือ จุดสนใจที่เชื่อมกันหรือมีความเป็นไปได้ ก็ให้เสถียรที่เหมือนกันไว้เป็นสัญลักษณ์ เมื่อถอยมามองดูภาพรวม ย่อมเห็นสีสันหลากหลายที่เห็นจุดร่วมและจุดต่างในข้อมูล ความรู้ และการแบ่งปันความเข้าใจ

การทำ Common Space ไม่จำเป็นต้องเริ่มจากประเด็นร้อน สามารถเริ่มต้นจากประเด็นเย็นด้านวัฒนธรรม เช่น จะเรียนสองภาษาในพื้นที่ชายแดนใต้ได้อย่างไร เป็นต้น อันจะเป็นการทำงานที่อยู่บน**จุดร่วมเดียวกัน** (common ground)

การทำ Common Space นี้ มีประโยชน์ไม่ใช่แค่เอื้อต่อการพูดคุยบนโต๊ะเท่านั้น แต่ยังให้ประโยชน์ต่อการทำงานของแทรก 2 และ 3 ที่ส่งเสริมผู้คนที่หลากหลายได้มีพื้นที่หนุนเสริมกระบวนการสันติภาพได้

ยกตัวอย่างประเด็นพูดคุย เช่น “จุดยืนทางการเมือง”

เบื้องหลังจุดยืนที่เราบอกมักจะแฝงสิ่งที่เราต้องการอยู่ลึกๆภายใน เช่น คนที่มีจุดยืนว่าต้องการเอกราช ลึกๆเขาจะต้องมีเหตุผลที่มาของการมีจุดยืนดังกล่าว การพยายามหาเหตุผลต่างๆเหล่านั้น สามารถก่อให้เกิดบทสนทนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมาได้ เพราะในการค้นหาเหตุผลหรือกระทั่งความกลัวต่างๆของคนเรานั้น อาจจะต้องใช้เวลายาวนาน และเมื่อทราบถึงเหตุผลดังกล่าวแล้ว เราก็สามารถนำเหตุผลเหล่านั้นมาสร้างบทสนทนาที่ต่อยอดต่อเนื่องออกไปได้อีก ซึ่งสุดท้ายมันก็จะสามารถนำพาคนที่มีความเห็นต่างร่วมกันไปสู่การค้นพบทางออกที่ทุกคนพอยอมรับร่วมกันได้

จุดยืนทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็น “เอกราช” หรือ “การกำหนดชะตากรรมของตนเอง” สามารถที่จะนำมาสร้างกระบวนการพูดคุยได้ทั้งสิ้น เพื่อให้ทราบถึงการตีความ ความคิดของผู้คนว่ามองอย่างไร หมายถึงอะไร ซึ่งเราอาจจะพบว่ามีหลากหลายเหตุผลและการตีความ เช่น การเป็นรัฐอิสระ การปกครองพิเศษ หรือการกระจายอำนาจ เป็นต้น ดังนั้น เราต้องค้นหาความต้องการร่วมกันจากจุดยืนที่แตกต่างให้ได้

ถ้าคู่ขัดแย้งหรือผู้เกี่ยวข้อง ไม่พยายามพูดคุยกันให้ลึกลงไปกว่าจุดยืน กระบวนการพูดคุยก็จะหยุดชะงักลงได้ หลังจากที่แต่ละฝ่ายยื่นข้อเรียกร้องต่อกัน เพราะจะไม่เกิดบทสนทนาที่ทำให้พูดคุยกันต่อได้ และการจะสร้างบทสนทนาให้คุยกันได้ ก็ด้วยการทำความเข้าใจในจุดยืน จุดสนใจ และความต้องการลึกๆของอีกฝ่ายหนึ่งนั่นเอง

คำถามที่ต้องสอบถามตัวเราแต่ละคนคือ เรากำลังคิดแทนคนอื่นอยู่หรือไม่ เครื่องมือนี้จึงมีจุดเด่นตรงที่ขอให้ทุกคนเขียนความต้องการขึ้นมา เพราะการเขียนเป็นการสะท้อนอย่างเป็นรูปธรรมได้มากกว่าพูดที่อาจทำให้การตีความความหมายที่ต้องการสื่อสารผิดแผกไป

ยกตัวอย่างกรณีบังซาโมโร มินดาเนา ประเทศฟิลิปปินส์มีการทำ Common Space กันอย่างจริงจัง และนำข้อเรียกร้องของฝ่ายบังซาโมโร (กลุ่มที่เป็นคู่ขัดแย้งกับรัฐบาลฟิลิปปินส์) มาวิเคราะห์หาเหตุผลเบื้องหลังความต้องการและความกลัวว่าคืออะไร ซึ่งก็ใช้เวลายาวนานพอสมควร

เข้าสู่กระบวนการทดลองทำ “Common Space” ด้วยเครื่องมืออ่างปลา

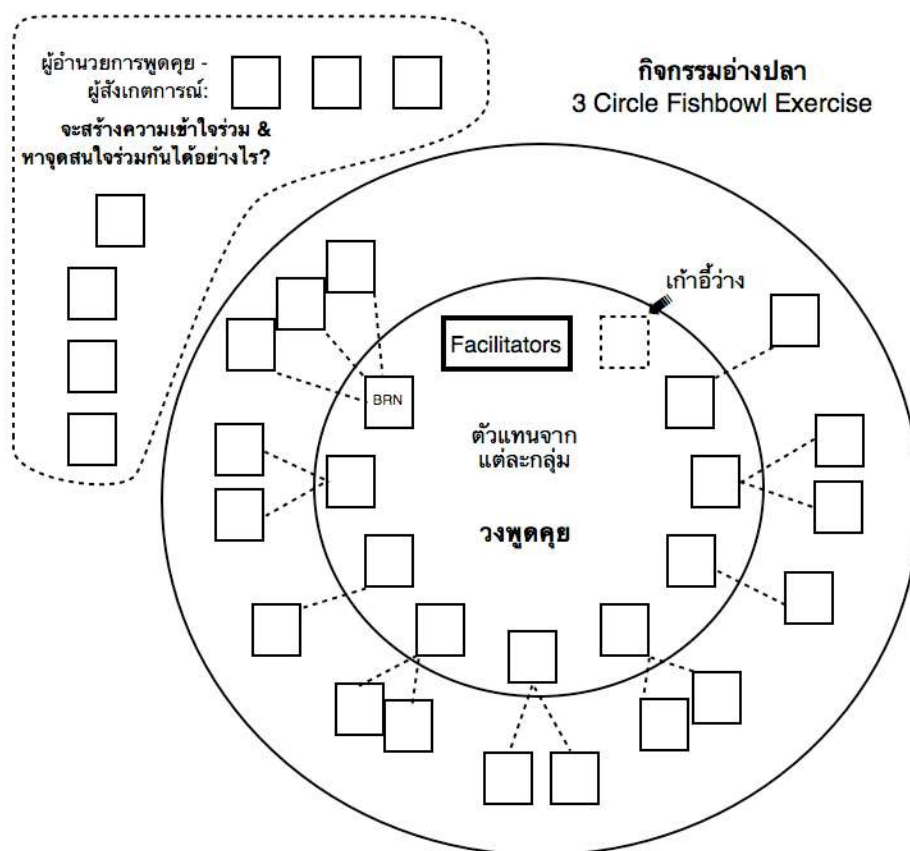
การจำลองสถานการณ์ Common Space หรือวงพูดคุย/พื้นที่ร่วมในการสร้างจุดร่วมและความเข้าใจร่วมกัน หลังจากที่สามารถคัดเลือก/ระบุผู้ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งได้แล้ว จะจำลองกระบวนการพูดคุยกลุ่มคนดังกล่าวด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า “อ่างปลา” (Fishbowl Exercise)

อ่างปลาจะมีสองวงหลัก คนที่อยู่วงในจะเป็นคนคุยเป็นหลัก เหมือนปลาที่ว่ายอยู่ในอ่างปลา

ส่วนคนที่อยู่นอกจะนั่งฟัง แต่ในวงในจะมีเก้าอี้ว่างอยู่หนึ่งตัว หากคนนอกต้องการจะพูด ให้ยกมือเพื่อขออนุญาตจากคนวงในที่จะเข้ามาแสดงความคิดเห็น เมื่อแสดงความคิดเห็นจบแล้วก็ให้ออกไปนั่งวงนอกเหมือนเดิม

โดยปกติ กระบวนการพูดคุยลักษณะนี้ จะมีผู้อำนวยความสะดวกในการพูดคุย (facilitator) หรือไม่มีก็ได้ เพราะวงก็สามารถจัดกระบวนการคุยกันเองได้

นอกจากนี้ จะผู้สังเกตการณ์จำนวนหนึ่งนั่งอยู่ข้างหลังสุด เพื่อดูว่า “ตัวแทนฝ่ายต่างๆ” จะสามารถใช้กระบวนการวิธีนี้ค่อยๆค้นหาความเข้าใจร่วมกันได้อย่างไร มีจุดร่วมหรือจุดสนใจของกลุ่มที่หลากหลายในประเด็นใดบ้าง

ในเชิงกระบวนการนั้น Common Space นี้จะพยายามให้กลุ่ม/ฝ่ายที่ขัดแย้งและผู้มีส่วนได้เสีย ได้พยายามสร้างความเข้าใจร่วมและหาจุดสนใจร่วมกันในประเด็นใดประเด็นหนึ่งตามที่ตกลงกัน

คนที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง เมื่อเข้ามาใน Common Space ตัวกระบวนการจะทำให้เกิดการประนีประนอมได้ง่ายกว่าการจำกัดวงพูดคุยไว้แค่คู่ขัดแย้งหรือคนที่สามารถกำหนดทิศทางของความรุนแรง (แทรก 1)

ในช่วงแรกการทำ Common Space ผู้เข้าร่วมอาจจะเจอกันเพื่อทำความรู้จักกันก่อน และหลังจากนั้น 2-3 เดือนก็ค่อยเริ่มต้นแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความกลัวของแต่ละฝ่าย หลังจากที่มีการเจอกันหลายครั้งขึ้น หลังๆอาจค้นพบว่า

ตัวแสดงหลายตัว มีความเห็นที่ใกล้เคียงกันมากขึ้น และสามารถรวมความเห็นได้ ช่วยผลักดันประเด็นเข้าไปสู่โต๊ะพูดคุยเจรจาได้ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ การพูดคุยบนโต๊ะ (แทรค 1) จะต้องได้รับฟังเสียงของประชาชนนอกเหนือจากแค่ฟังคู่ขัดแย้ง

ความสำเร็จของการพูดคุยบนโต๊ะไม่ได้อยู่ที่การหาข้อตกลงระหว่างคู่ขัดแย้งเพียงอย่างเดียว ทว่าข้อตกลงนั้นต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนด้วย ถึงจะเป็นสิ่งที่ยั่งยืนและสร้างความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย

อย่างไรก็ตาม Common Space สามารถทำได้ในหลายระดับทั้งแทรค 1, 2 และ 3

กรณีล่าสุดมีการทำเฉพาะแทรค 1 ในประเทศเยเมน เป็นการพูดคุยระดับชาติ (National Dialogue) ใช้เวลาเตรียมการกว่า 2 ปี ขั้นต่อไปจะเป็นการนำผลที่ได้จากการคุยไปสู่การปฏิบัติ ในกรณีนี้ คนที่นั่งอยู่ใน Common Space ดังกล่าวเป็นตัวแทนจริงของกลุ่มนั้นๆเลย

อีกแบบหนึ่ง คือ เป็นการประชุมวงปิดเฉพาะประเด็น หรืออาจจะเป็นวงเปิดที่เปิดให้สาธารณะฟังด้วย เป็นการทำหลายระดับควบคู่กันไป ตัวอย่างที่สอง กรณีเลบานอน มีการทำ Common Space ในแทรค 1.5 โดยผู้จัดวางจะประสานงานขอให้แทรค 1 ส่งตัวแทนมาร่วมสองคน ในกรณีของเลบานอนนี้ การพูดคุยระดับชาติถูกแยกไปพื้นที่หนึ่ง ในขณะที่ Common Space จะเป็นการคุยในอีกพื้นที่หนึ่ง แต่จะทำหน้าที่ส่งข้อมูล ข้อเสนอ จุดร่วมไปที่แทรค 1

ตัวอย่างที่สาม กรณีแอฟริกาใต้ เป็นการทำให้แทรค 2 และ 3 โดยภาคประชาสังคม เพื่อก้าวข้ามปัญหาความรุนแรงจากการเหยียดสีผิว

จะเห็นได้ว่า Common Space สามารถทำได้ทุกแบบ แต่หากจะทำอย่างจริงจัง จะไม่ใช่แค่อย่างปลา แต่จะเป็นการลงรายละเอียดที่ชัดเจน ทุกคนที่เข้าร่วมในวงจะต้องมีเวลาและทำการบ้านหนักเพื่อให้การพูดคุยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางด้านล่างนี้เป็นตัวอย่างให้ดู ในกรณีตัวอย่างนี้ สมมติว่ามี 3 ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง (ในข้อเท็จจริงอาจจะมี 5 หรือ 10 ฝ่ายก็เป็นได้)

พอคัดเลือกได้ว่าใครควรเข้าร่วมกระบวนการบ้าง ก็เริ่มต้นจัดวงโดยการขอให้แต่ละฝ่ายพูดถึง 'คำถาม' ที่สำคัญแก่เขา เปิดโอกาสให้ยกขึ้นมา เช่น ฝ่ายที่หนึ่งเป็นขบวนการต่อต้านรัฐ สิ่งที่เขาต้องการอาจจะเป็นข้อเรียกร้อง 5 ข้อ

เบื้องต้นทีมผู้จัดหรือคณะทำงานของผู้อำนวยการพูดคุยในกระบวนการ Common Space จะใส่ 5 ข้อเรียกร้องเข้ามาในตารางเลย

จากนั้นเราก็ทำไล่เรียงไป ฝ่ายที่สอง ฝ่ายที่สาม มีประเด็นอะไรสำคัญที่ต้องการพูดคุยกันบนโต๊ะเจรจาบ้าง (ดังตาราง)

ตารางตัวอย่าง Common Space กับกระบวนการสร้างฉันทามติ

	เริ่มต้น			ประชุม				ปรับปรุงแก้ไข #1				ประชุม + พูดคุย				ปรับปรุงแก้ไข # 2				□□□
	ฝ่าย A	ฝ่าย B	ฝ่าย C	ฝ่าย A + B + C			ฝ่าย A	ฝ่าย B	ฝ่าย C	Facilitator	A+B+C+ Faci	A + C	B + C	ฝ่าย A	ฝ่าย B	ฝ่าย C	Facilitator			
ประเด็น 1				นำเสนอ + พูดคุย																
ประเด็น 2																				
ประเด็น 3																				
ประเด็น 4																				
ประเด็น 5																				

สมมติ ฝ่ายขบวนการระบุว่าประเด็นที่ต้องการนำเสนอ 5 ข้อ ฝ่ายที่สองบอกมี 2 ข้อ ก็ใส่เฉพาะที่เหมือนกัน กระบวนการนี้ เมื่อทำจริง จะเห็นประเด็นร่วมกันของแต่ละฝ่ายว่ามีอะไรบ้าง และท้ายตารางจะเป็นประเด็นที่ไม่เห็นด้วยกัน ใส่เรียงลำดับลงมา

ในการทำกระบวนการนี้ ทุกประเด็นที่แต่ละฝ่ายยกขึ้นมา จะต้องมีการตอบสนองจากทุกฝ่ายว่ามีความเห็นอย่างไร โดยแต่ละฝ่ายจะต้องทำรายละเอียดข้อคิดเห็นต่อประเด็นนั้นๆ เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นเอกสาร เมื่อแต่ละฝ่ายมีเอกสารที่สามารถตอบโต้กัน ท้ายที่สุดจะได้หนึ่งเอกสารที่รวบรวมความเห็นจากแต่ละฝ่ายว่ามีสิ่งใดเหมือนกันหรือต่างกัน ด้วยเหตุผลสนับสนุนหรือคัดค้านอย่างไรบ้าง รวมทั้งจะมีเอกสารบันทึกประเด็นสาระสำคัญที่แต่ละฝ่ายนำเสนอ ถกเถียง แลกเปลี่ยนข้างต้นบันทึกไว้ โดยจะมีคณะทำงานของทีมอำนวยความสะดวกในการดูแลเอกสารทั้งหมดร่วมกัน

ดังนั้น ในลำดับแรก แต่ละฝ่ายจะมีความเห็นที่เป็นลายลักษณ์อักษรของตนเองอยู่ในมือแล้ว เมื่อมาประชุมร่วมกันเพื่อดูว่าแต่ละฝ่ายเข้าใจประเด็นนี้ร่วมกันอย่างไร เข้าใจหรือไม่เข้าใจ เห็นด้วยตรงกันอย่างไร ที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยนั้น เพราะอะไร **เพราะฉะนั้น วัตถุประสงค์ในการเจอกันครั้งแรกไม่ใช่เพื่อการหาข้อตกลงแต่เพื่อหาประเด็นที่คิดต่างกันอันนำไปสู่ข้อตกลงร่วมกันในอนาคต**

เมื่อเจอกันครั้งแรก จะเป็นการทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของ Common Space แก่ผู้เข้าร่วมแต่ละฝ่าย และให้แต่ละฝ่ายได้กลับไปคุยกันในกลุ่มตัวเองว่าจะเสนอประเด็นอะไร พร้อมกับนำมาเป็นเอกสาร ข้อเสนอพร้อมเอกสารของแต่ละฝ่ายจะเป็นจุดตั้งต้นของกระบวนการให้เดินหน้าต่อไป จนสามารถปรับปรุงเอกสารรวมที่จะนำไปสู่การหาฉันทมติร่วมกันในระยะยาว

ด้านทีมผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator Team) จะต้องอ่านเอกสารของทุกฝ่าย เพื่อตั้งประเด็นที่เห็นร่วมกันขึ้นมา และทำเป็นเอกสารออกมาเช่นกัน จากประสบการณ์ในการทำ Common Space ในหลายพื้นที่ความขัดแย้ง การแก้เอกสารครั้งแรกๆ คู่ขัดแย้งมักไม่เผยมาชัดเจนว่าจะปรับเปลี่ยนจุดยืนของตนเองอย่างไร จะเก็บไว้ในใจก่อน จนกว่าจะได้ประชุมร่วมกันในครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 หลังจากฟังรอบแรก จะเห็นประเด็นที่สามารถต่อรองได้และมีข้อเสนอใดในการต่อรองได้ ทั้งนี้ ทีมผู้อำนวยความสะดวกสามารถบันทึกแยกต่างหากว่ามีประเด็นใดสามารถนำมาเจรจาได้ในอนาคต

หลังจากที่แต่ละฝ่ายมีเวลานั่งคิดในการปรับเอกสารของฝ่ายตน ระหว่างนั้นสามารถนัดเจอพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการเพื่อพูดคุยบางเรื่องกันก่อนได้ กระบวนการแบบนี้จะทำให้กระบวนการพูดคุยในครั้งที่สามเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าทีมผู้อำนวยความสะดวกจะจัดให้มีการแยกคุยหรือรวมคุยกันก็ตาม แต่การปรับแก้เอกสารครั้งที่ 2 ประเด็นของการเห็นร่วมควร**จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ มิใช่เกิดประเด็นความขัดแย้งใหม่ขึ้นอีก** เป็นไปได้เหมือนกันช่วงแรก ประเด็นที่หยิบมาคุยแรกๆ เกิดติดขัดไปต่อไม่ได้ ทางทีมก็สามารถประเมินสถานการณ์และปรับเปลี่ยนประเด็นพูดคุยได้เช่นกัน

กระบวนการในการพูดคุยนี้สามารถดำเนินไปได้ยาวนานเป็นปีๆ ดังเช่นกรณีของเลบานอน กระบวนการ Common Space นี้กินเวลานานถึง 3 ปี ช่วงแรกของการพูดคุยจะมีประเด็นที่เห็นต่างกันจำนวนมาก สองปีผ่านไป ก็ไม่สามารถหาประเด็นร่วมในการพูดคุยตกลงกันได้ จำเป็นต้องสรรหาประเด็นที่สามารถตกลงกันได้ ซึ่งก็กลายเป็นเรื่องการ

สร้างสวัสดิการสังคม และสามารถขับเคลื่อนนี้ร่วมกันได้ภายใน 6 เดือน ถือว่าเลบานอนทำ Common Space สำเร็จ หลังจากนั้นก็สามารถสร้างหลักประกันสวัสดิการสังคมรูปแบบใหม่ และนำไปใช้ได้จริงในเวลาต่อมา ทั้งนี้ ในกรณีของเลบานอนนั้น คนที่เป็นผู้ริเริ่ม Common Space คือ ที่ปรึกษาประธานาธิบดี โดยการเชิญคนจาก 27 ฝ่ายเข้าร่วมกระบวนการ

การทำ Common Space นี้ อาจจะทำแยกต่างหากเป็นเอกเทศ หรืออาจจะทำควบคู่ไปกับการเจรจาบนโต๊ะ (แทรค 1) ก็ได้ โดยเชิญคนที่ใกล้ชิดกับผู้นำหรือคณะเจรจาของแต่ละฝ่าย (แทรค 1.5) มาพูดคุยร่วมกัน ซึ่งจากประสบการณ์หลายครั้งพบว่า ผลการพูดคุยในวง Common Space มีความคืบหน้ากว่าการพูดคุยบนโต๊ะเจรจา และสามารถนำผลของการคุยกันมาปฏิบัติได้จริง สามารถนำประเด็นที่ติดลอกจากโต๊ะเจรจามาคุยต่อได้ ทำให้คนมีส่วนได้เสียฝ่ายต่างๆเข้ามาทำงานร่วมกันในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งคนเหล่านี้ไม่สามารถอยู่บนโต๊ะพูดคุยอย่างเป็นทางการได้

อย่างไรก็ตาม Common Space ไม่ใช่กลไกเพื่อการตัดสินใจ หรือกลไกเจรจา แต่เป็นกลไกเสริมเพื่อค้นหาไอเดียที่จะเป็นช่องทางทางเลือกต่างๆต่อประเด็นที่ขัดแย้งกัน โดยธรรมชาติ กระบวนการพูดคุยทางการ (แทรค 1) มักจะคุยกันไม่ได้ยากและหลายประเด็นไม่สามารถคุยกันได้ จึงจำเป็นต้องหาพื้นที่อย่างไม่เป็นทางการในการหาข้อสรุปร่วมกัน Common Space ก็เป็นทางเลือกหนึ่งในหลายๆทางเลือก

ลักษณะหนึ่งของ Common Space คือเป็นพื้นที่ปลอดภัย จะไม่มีการเปิดเผยการพูดคุยและตัวคนที่สัมพันธ์กันภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน เอกสารจะไม่เผยแพร่จนกว่าจะได้ข้อสรุปร่วมกัน เป็นพื้นที่ร่วมในการฟังกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เพื่อนำไปสู่การหาไอเดียใหม่ๆในการสร้างความเข้าใจและยอมรับซึ่งกันและกัน

หัวใจของพื้นที่นี้คือการรับฟังกัน จึงอยู่ที่การเปิดใจรับฟังกัน เข้าอกเข้าใจกัน เพื่อหาจุดร่วมที่สามารถต่อรองให้เกิดการอยู่ร่วมกันและยอมรับร่วมกันได้ พื้นที่นี้ไม่ใช่เฉพาะหาจุดร่วม แต่หาจุดต่างเพื่อยอมรับ เข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกันด้วย จึงแตกต่างอย่างยิ่งกับพื้นที่การพูดคุย/เจรจาอย่างเป็นทางการ

ในส่วนของทีมอำนวยการพูดคุยก็ต้องมีบทบาทเชิงรุก (active) ด้วย เพราะ Common Space แตกต่างจากการสานเสวนาทั่วไป ในแง่ที่จะมีการตอบโต้ทางเอกสารเพิ่มเข้ามาซึ่งต้องใช้เวลาในการคิดและเขียน ตกลง ทหาไอเดียใหม่มานำเสนอ ทีมอำนวยการพูดคุยจะต้องเจอกันมากกว่าช่วงที่ประชุม กระบวนการผลิตเอกสารและดึงความเห็นร่วมเป็นเรื่องที่ต้องมีการเตรียมการอย่างดี และยังบทบาทหน้าที่ในการเป็นคนจัดการความรู้ด้วย เพราะเป็นพื้นที่แบ่งปันความรู้เชื่อมร้อยความคิดนำไปสู่ไอเดียใหม่ได้ เป็นส่วนหนึ่งของนักจัดการความรู้

สุดท้าย การทำ Common Space จะมีข้อพิจารณาอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. จำนวนและคนที่เข้าไปอยู่ใน Common Space นี้ จะต้อง**ผูกมัดกับการทำงานประเด็น**เชิงลึกอยู่พอสมควร เป็นเรื่องสำคัญมากที่ใครสักคนหนึ่งหรือหลายคนสามารถสะท้อนปัญหา เป็นตัวแทนของผู้มีส่วนได้เสียให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้
2. คนที่จะเข้ามาร่วม จะต้อง**ทำงานหนักและสามารถสื่อสารกับคนกลุ่มต่างๆ**ได้ ระหว่างทางต้องทำการบ้าน ทำเอกสารกลับมา นัดคุยกับคนที่เกี่ยวข้องเป็นวงเล็ก วงย่อยอีกต่างหากเพื่อเติมเต็มกระบวนการด้วย และสามารถสื่อสารระหว่างกัน ระหว่างคนที่มีความคิดต่างกัน และกระบวนการกลุ่มที่ทำงานด้วยกัน คนที่เต็มใจสมัครใจจำเป็นต้องผูกมัดตนเองในเวลาที่ยาวนานและมากขึ้น
3. คนที่เข้าร่วมจะต้องผ่าน**การสร้างศักยภาพ** โดยจะมีการให้ความรู้เรื่องประเด็นสำคัญๆต่างๆที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้ง เช่น ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรม เป็นต้น กล่าวคือเราต้องมีความรู้อะไรบ้าง ก่อนที่จะไปถึงการสร้าง Common Space คล้ายกับเป็นการผสมการเรียนรู้ IPP แบบที่เป็นอยู่กับการหาทางออกแบบใหม่เข้าด้วยกัน

ชุดความรู้ IPP เป็นการสรุปความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสันติภาพจากวิทยากรซึ่งได้รับเชิญมาแลกเปลี่ยนในเวทีเรียนรู้ (Learning Platform) อันเป็นพื้นที่กลางที่ประกอบด้วยคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีภูมิหลังและความเห็นทางการเมืองที่แตกต่างหลากหลายมาร่วมพูดคุยกัน วง IPP นี้ริเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2554 ด้วยความร่วมมือจากสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, มูลนิธิเบิร์กฮอฟ, และศูนย์ความร่วมมือทรัพยากรสันติภาพ